

УДК 340.114:342.4

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.38>**Ігор Бичков,***здобувач Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

ЩОДО МІСЦЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ В МЕХАНІЗМІ СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ

Стаття присвячена аналізу завдань та ролі Конституційного Суду України в системі поділу державної влади, зокрема належного місця в механізмі стримувань і противаг в Україні. На підставі порівняльно-правового аналізу повноважень органів конституційної юрисдикції в механізмі стримувань і противаг на прикладі різних демократичних країн, інституційних та правових механізмів взаємодії конституційної юстиції з різними гілками влади сформульовано низку висновків та пропозицій. Констатується, що конституційна система України сприйняла європейську модель гнучкого співробітництва, тобто нежорсткого розмежування повноважень органів державної влади. Така система передбачає взаємну проникність влад, за якої остаточне розмежування функцій органів влади є складним процесом, що зумовлює можливість втручання кожної з гілок влади у сферу діяльності іншої, вихід за межі своєї компетенції, що, у свою чергу, може призвести до порушень принципу поділу влади.

Аналіз обсягу повноважень Конституційного Суду України у порівнянні із досвідом інших країн дозволив констатувати, що застосована в Україні модель конституційної юрисдикції використовує далеко не повний набір інструментів, спрямованих на здійснення контролю за дотриманням принципу поділу державної влади та гарантування ефективного функціонування механізму стримувань та противаг. Ідеться, зокрема, про повноваження щодо безпосереднього розв'язання спорів, які виникають між державними органами, та повноваження щодо безпосереднього застосування інституту відповідалності за порушення Конституції. Враховуючи наявний рівень конституційної культури, відсутність цих повноважень у Конституційного Суду України на сучасному етапі визнано раціональною. Водночас вказано на потребу у забезпеченні комплексу заходів, орієнтованих на запровадження публічного цивілізованого діалогу між різними гілками влади та провідними політичними силами. Окрім того, висловлено пропозиції щодо офіційного визнання та нормативного закріплення політичного складника у діяльності Конституційного Суду України та правових механізмів його реалізації.

Ключові слова: конституційна юрисдикція, конституційна юстиція, система стримувань та противаг, поділ влади, Конституційний Суд України.

Постановка проблеми. У політико-правовій практиці сучасних демократичних країн поряд із принципами верховенства права та гуманізму серед основоположних засад організації публічної влади особливе місце посідає доктрина поділу влади, що практично втілюється через формування механізмів стримувань і противаг та балансу владних повноважень гілок влади. Попри значну опрацьованість проблеми поділу влади як такої, питання визначення завдань та належного місця Конституційного Суду України в механізмі стримувань і противаг вітчизняною наукою досліджені недостатньо, що і стало предметом даної публікації.

Стан дослідження. Проблематика конституційної юстиції дістала відображення у багатьох роботах, серед яких – праці цілої низки авторитетних вчених,

зокрема: С. А. Авакьяна, С. В. Боботова, М. В. Вітрука, В. О. Гергелійника, М. М. Гультая, С. В. Шевчука, М. І. Козюбри, В. П. Колісника, О. М. Мироненко, Т. П. Міхеевої, А. В. Портнова, А. О. Селіванова, О. В. Скрипнюка, П. Б. Стецюка, В. П. Тихого, Т. Я. Хабрієвої, В. М. Шаповала, В. Є. Чіркїна, та багатьох інших. Тим не менш проблема визначення місця органів конституційної юрисдикції в механізмі стримувань і противаг у демократичній державі, інституційних та правових механізмів взаємодії конституційної юстиції з різними гілками влади у відповідному контексті залишається малодослідженою. Особливого значення це питання набуває для країн молодого демократії, що намагаються збалансувати механізми забезпечення народного суверенітету, демократії, поділу влади та верховенства права.

Мета роботи полягає у розкритті особливостей місця Конституційного Суду України в системі поділу влади в Україні як з точки зору його функцій та повноважень у механізмі стримувань і противаг, так і в контексті проблеми співвідношення політичного та правового складників діяльності цього інституту.

Виклад основного матеріалу. Ще з часів Ш.-Л. Монтеск'є відомо, що сутність принципу поділу влади полягає у недопущенні узурпації влади, її зосередження в руках однієї особи чи органу. Упродовж історії розвитку державності цей принцип неодноразово доводив власну практичну необхідність, через що визнається більшістю конституціоналістів усього світу як основоположний принцип організації влади у правовій державі. Певною мірою можна навіть стверджувати, що цей принцип є ключовою ознакою поділу держав на демократичні та недемократичні. Водночас, поряд з універсальністю принципу поділу влади, еволюція державних форм багатьма прикладами підтвердила, що без впровадження дієздатної системи конституційної юстиції в країні фактично не можливо гарантувати ефективне функціонування механізму стримувань і противаг та дотримання принципу поділу влади з метою подолання конфліктних тенденцій між різними гілками влади. Саме через практичну недостатність інструментів взаємного контролю між гілками влади у процесі взаємодії в межах системи стримувань і противаг [1], як вважає значна кількість вчених, і відбулось становлення феномену конституційної юрисдикції.

Конституційна система України сприйняла європейську модель гнучкого співробітництва, тобто нежорсткого розмежування повноважень органів державної влади. Така система передбачає взаємну проникність влад, за якої остаточне розмежування функцій органів влади є складним процесом, що зумовлює можливість втручання кожної з гілок влади у сферу діяльності іншої, вихід за межі своєї компетенції, що може призвести до порушень принципу поділу влади. Водночас конструктивною вимогою відповідної моделі є те, що для реалізації механізму стримувань і противаг усі гілки влади повинні діяти узгоджено з метою здійснення спільно виробленої державної політики [2, с. 34]. Остання обставина, у свою чергу, додатково актуалізує особливу роль конституційної юрисдикції у забезпеченні балансу усієї системи державної влади.

Порівняльно-правовий аналіз основних моделей конституційної юстиції дозволяє

зробити висновок про те, що здійснення контролю за дотриманням принципу поділу державної влади, гарантування ефективного функціонування механізму стримувань та противаг і нейтралізація можливих політичних спорів можуть бути забезпечені органами конституційної юрисдикції за допомогою таких механізмів:

1) застосування процедури (вперше виробленої у Німеччині) розв'язання спорів, що виникають між державними органами, за якою у разі виникнення сумніву з приводу дії або бездіяльності державного органу щодо прав та обов'язків, наданих Конституцією іншому органу держави, останній має право звернутися до органу конституційної юрисдикції. Така процедура продемонструвала ефективність в Італії, Іспанії, Австрії, Франції, Угорщині, Болгарії, Чехії, Словаччині, Росії, Польщі та інших країнах. Загалом (згідно з результатами статистичного аналізу функціональних повноважень конституційних судів у 108 країнах, проведеного Г. Арутюном) відповідна процедура застосовується у 43 країнах, однак в Україні, Румунії, Литві, Білорусі та в інших країнах така процедура законодавством не передбачена;

2) розгляд органом конституційної юстиції спорів, що виникають за наслідками парламентських, президентських виборів або референдуму. Відповідна практика існує у Німеччині, Франції, Австралії, Болгарії, Литві, Чехії та інших державах (загалом у 31 країні), проте в Україні та Польщі такі спори розглядаються Верховним Судом і не підпадають під юрисдикцію інституту конституційного правосуддя;

3) вирішення органами конституційної юрисдикції питань відповідальності президента, міністрів та інших державних осіб за порушення конституції (діє у Німеччині, Австрії, Італії, Португалії, Болгарії, Угорщині, та інших країнах). У деяких країнах (Польщі, Франції) існує спеціальний суд з питань імпичменту, в інших (Румунії, Литві, Росії, Україні) – це питання хоча і належить до компетенції Конституційного Суду, однак роль органів конституційного правосуддя в цих державах є менш важливою в застосуванні даної процедури;

4) здійснення загальнообов'язкового тлумачення законодавства з метою розв'язання неузгодженостей у політичній сфері. В Україні, як і у низці країн Центральної та Східної Європи (Угорщині, Болгарії, Словаччині, Росії), Конституційний Суд наділений відповідними повноваженнями, хоча у більшості країн Західної Європи така процедура відсутня [3, с. 54–55; 4, с. 19–29].

Згідно з нормами статей 55, 85, 111, 137, 150, 151, 159 Конституції України та статті 7 Закону України «Про Конституційний Суд України» № 2136-VIII від 13.07.2017, окрім визнання законодавчих актів неконституційними та надання за зверненням Верховної Ради України висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту, Конституційний Суд України з метою гарантування принципу поділу влади, закріпленого в Основному Законі, й дотримання органами державної влади країни механізму стримувань і противаг здійснює також офіційне тлумачення Конституції та законів України, усуваючи неоднозначності в їх розумінні, і, зокрема, тих положень, що регламентують статус, повноваження та взаємодію органів державної влади. Як зазначає з цього приводу П. Волвенко, у контексті теорії поділу влади акти тлумачення Конституційного Суду України в даному випадку виконують функцію стримувань і противаг, оскільки захищають мовно-правову комунікацію (дискурс) від надмірного втручання політичного дискурсу, в якому домінує неюридична аргументація [5, с. 18]. Вочевидь, у формально-юридичному сенсі саме така мета і передбачалась, коли закріплювалися відповідні повноваження, однак вітчизняна конституційна практика неодноразово довела практичну нездійсненність абсолютного розмежування діяльності Конституційного Суду та намагань впливати на ці процеси політичним шляхом.

Вибір оптимальної функціональної моделі конституційної юрисдикції та арсеналу засобів, якими її наділено в межах системи стримувань і противаг конкретної держави, значною мірою залежить від багатьох факторів, пов'язаних як з архітектурою державної влади, так і з особливостями конкретного суспільства. Сучасне українське суспільство демонструє досить високий рівень конфліктності. До основних соціальних та юридичних чинників, що здатні продукувати конституційні конфлікти в Україні, можуть бути віднесені: перехідний стан суспільних відносин; відсутність достатнього комплексу організаційно-правових механізмів розв'язання конфліктів між різними суб'єктами державно-правових відносин; низький рівень політико-правової культури різних верств населення і державного апарату і, як наслідок, відсутність у владних структур досвіду у вирішенні конфліктів шляхом компромісів і консенсусів; прагнення законодавчої, виконавчої гілок влади, глави держави розширити коло власних повноважень

і мати можливість втручання у компетенцію одне одного; різне тлумачення гілками влади конституційних норм; суперечності в законодавстві тощо. За змістом конституційних спорів науковці виділяють конфлікти щодо: повноважень, заперечення компетенції, привласнення органом державної влади не належних йому повноважень [6, с. 30–46]. За сферою виникнення прийнято розрізняти конституційні спори у сфері: правотворчості; офіційного тлумачення конституції та законів; правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом або процесом референдуму; організації державної влади та місцевого самоврядування тощо [7, с. 120–121]. Вітчизняна конституційна практика значною мірою відображає закономірності, загалом властиві конституційній юстиції перехідних країн нової демократії.

Зокрема, по-перше, ідеться про функціонування в умовах системної недостатності. Політична інституціоналізація суспільства перебуває у процесі становлення. Конституційні механізми є не завжди ефективними, а законодавчі прогалини істотно стимулюють тіньові процеси. Недостатнім є рівень конституційної правосвідомості.

По-друге, конституційні прогалини та системна недосконалість механізмів конституційного контролю не створюють необхідних та достатніх передумов для повноцінного гарантування самодостатності Конституції.

По-третє, проявляється певний антагонізм між органами конституційної юрисдикції та іншими інститутами влади, які інколи дуже складно сприймають незалежне функціональне призначення конституційних судів. Це, своєю чергою, зумовлює недостатність адекватного суспільного сприйняття легітимності органів конституційної юрисдикції, їхнього місця і функцій контролю над конституційністю функціонування інших інститутів влади, зокрема і наділених безпосереднім мандатом.

По-четверте, на пострадянському просторі значною мірою втрачена наступність конституціоналізму, що стосується як понятійного апарату, так і суспільного сприйняття конституційних цінностей та принципів правової, демократичної держави. На органи конституційної юрисдикції фактично покладено складне завдання втілення у життя конституційних положень, розкриття живого характеру Конституції.

По-п'яте, власне органи конституційної юрисдикції перебувають у процесі функціонального та інституціонального становлення, коли методом спроб та помилок здійснюється пошук оптимальної моделі їхніх функцій і повноважень.

І, нарешті, вкрай важливим є те, що хоча реальне значення цих інституцій значною мірою залежить від загального рівня демократії у конкретній країні, тим не менш на них покладене важливе завдання бути локомотивом, основним відповідальним за захист конституційних цінностей суб'єктом, своєрідною «іммунною системою суспільного організму» [8, с. 11–13]. Останнє значною мірою актуалізує проблему забезпечення системних гарантій ефективного функціонування цього інституту.

Особлива балансує роль органів конституційної юрисдикції інституціонально значною мірою визначається не лише обсягом їхніх повноважень, але і порядком утворення цих органів.

Порядок формування органів конституційної юрисдикції значною мірою залежить від форми правління в державі та місця даного інституту в державному механізмі тощо і може здійснюватись: парламентом (Польща, Угорщина та ін.); парламентом і главою держави (Бельгія, Вірменія, РФ, Франція, ФРН, Чехія та ін.); главою держави, виконавчою і судовою владою (Туреччина); законодавчою, виконавчою і судовою владою (Латвія); парламентом, главою держави та органами судової влади (Болгарія, Грузія, Литва, Україна та ін.) тощо [9, с. 234; 10, с. 50–51]. Загалом традиційно вважається, що процедура призначення конституційних суддів, у якій беруть участь три гілки влади (характерна і для нашої країни), є найбільш демократичною, відповідає принципу поділу влади та сприяє ефективному функціонуванню механізму стримувань і противаг у державі. З цього приводу А. Стрижак зазначає, що «з урахуванням того, що для прийняття рішення необхідно десять голосів із вісімнадцяти, якщо є три складових по шість суддів, то неважко здогадатися – більшості не має жодна із сторін, які призначають суддів» [11]. Проте навіть такий механізм не забезпечує абсолютних гарантій збалансованого статусу цього органу, незалежно від переважання конфліктної або консенсуальної моделей відносин між гілками влади.

Так, не менш складною, ніж в умовах прямого конфлікту між гілками влади, є місія конституційної юрисдикції в ситуації поєднання важелів різних гілок влади в руках однієї політичної сили. Історія сучасного конституціоналізму знає непоодинокі приклади, коли в результаті монолітності блоку парламентської більшості й уряду парламент здатний на зловживання. У разі ж, коли ця монолітність посилена арбітражною участю глави держави чи уряду, що належить до того ж політичного крила, поділ влади фак-

тично розмивається. Як результат, урядовий деспотизм іноді виявляється у формі законопроектів, за які одностайно висловлюється парламентська більшість [12]. Сьогодні за результатами президентських та парламентських виборів 2019 року нерідко висловлюється занепокоєння щодо можливих негативних наслідків концентрації публічної влади в руках однієї політичної сили, що значно посилились у результаті ініційованої Президентом судової реформи. Складно не погодитись, що відповідна ситуація значною мірою закладає політичний імпульс у роботу конституційної юстиції.

Свого часу заступник голови Конституційного Суду України В. Шаповал наголошував на тому, що функція офіційного тлумачення Конституції та законів України Конституційним Судом натепер є максимально заполітизованою, враховуючи залежність суддів від суб'єкта призначення, та констатував неодноразові спроби неправового впливу на деяких суддів Суду [13]. С. В. Шевчук у своїх наукових працях також зазначав, що сьогодні дуже важко визначити критерії відповіді на запитання щодо того, де закінчується сфера конституційного судочинства і починається політична сфера діяльності [14, с. 250]. З позицій конституціоналізму Конституція ніколи не розглядається тільки як система позитивних норм або як «мапа влади»; її головна функція полягає в такій організації державної влади, яка унеможливує прояв державного свавілля, а також у забороні перетворення державної влади в інструмент пригнічення адресатів державно-владних приписів. Сучасна наука конституційного права визнає без суттєвих заперечень, що у процесі здійснення судового конституційного контролю органи конституційної юрисдикції, ухвалюючи рішення, не тільки застосовують, а й створюють право. Цей висновок ґрунтується на «мінімальній визначеності» конституційних положень, оскільки дуже важко вважати Конституцію вдалою, якщо вона представлена у вигляді максимально повного «конституційного кодексу», який містить відповіді на всі практичні запитання та не потребує додаткового суддівського тлумачення. Таким чином, відкритість конституційного тексту не є недоліком конституційно-правового регулювання, а, скоріше, його перевагою, що дає змогу наблизити Конституцію до умов суспільно-політичного життя та зробити її реальною, юридичною [14, с. 129, 249]. Така постановка питання, своєю чергою, актуалізує пошук не лише нормативно-правової, але і конфліктно-посередницької природи конституційної юрисдикції.

Один із найавторитетніших та найвпливовіших політичних теоретиків сучасної Франції, фахівець в галузі історії та теорії демократії П'єр Розанвалон відзначає, що законодавчі органи та конституційні суди можна вважати такими, що «разом беруть участь у плюралістичній організації часових вимірів демократичного вираження – явища, яке є невіддільним від власної історії. Адже в реальності жодну політичну інституцію не можна розглядати як самостійну, так, ніби вона існує незалежно від інших, неначе вона виникла з нічого. Різноманітні інституції мають сенс, тільки якщо їх помістити в систему їхніх взаємозв'язків <...> конституційні суди є насамперед великими свідками демократичної ідеї. Їхнім завданням є постійне нагадування про первинний розлом, на якому ґрунтуються режими, що виходять із загальних виборів» [15, с. 172]. На думку П. Розанвалона, конституційні суди беруть участь у розширенні й поглибленні представницької системи як позитивної форми організації демократії. Вони сприяють примноженню форм представництва, адже «таке примноження є єдиним способом більш достовірного вираження загальної волі. Воно дає змогу, в кінцевому підсумку, більш ефективно ставити владу під контроль громадян через плюралізацію цих останніх. Це веде до нового погляду на питання відносин між прямою і представницькою демократією. Конституційні суди дають змогу, відповідно, виправляти помилки представницької системи (закликаючи представників більшості враховувати висловлену раніше загальну волю і залишати відкритим майбутнє) і розвивати її демократичну функціональність» [15, с. 175]. Отже, фактично в даному випадку цілком виправдано ідеться про своєрідну місію посередництва конституційної юрисдикції між різними органами влади у демократичній державі.

На думку судді Конституційного Суду України В. П. Колісника, одним із важливих механізмів подолання конституційних криз та конфліктів має стати запровадження постійного зваженого фахового діалогу (насамперед внутрішньопартійних дискусій та діалогу всередині парламентської більшості, а також діалогу між парламентською більшістю та опозицією) з найбільш актуальних та важливих проблем сьогодення, що має відбуватися зі всебічним урахуванням основоположних ідей сучасного органічного конституціоналізму [16, с. 100]. Видається, що хоча швидка реалізація таких механізмів навряд чи можлива, однак головним у цьому разі є закла-

дення перспективних гарантій формування високої політичної культури взаємодії суспільних інститутів, що має набути ознак невідвортної тенденції та, безперечно, є дуже важливим.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє зробити певні висновки. Становлення конституційної юстиції в Україні, безперечно, є важливим складником процесів наближення нашої держави до світових стандартів демократії. Конституційна система України сприйняла європейську модель гнучкого співробітництва, тобто нежорсткого розмежування повноважень органів державної влади. Така система передбачає взаємну проникність влад, за якої остаточне розмежування функцій органів влади є складним процесом, що зумовлює можливість втручання кожної з гілок влади у сферу діяльності іншої, вихід за межі своєї компетенції, що, своєю чергою, може призвести до порушень принципу поділу влади. Аналіз обсягу повноважень Конституційного Суду України у порівнянні з досвідом інших країн дозволяє констатувати, що застосована в Україні модель конституційної юрисдикції використовує далеко не повний набір інструментів, спрямованих на здійснення контролю за дотриманням принципу поділу державної влади та гарантування ефективного функціонування механізму стримувань та противаг. Ідеться, зокрема, про повноваження щодо безпосереднього розв'язання спорів, які виникають між державними органами, та повноваження щодо безпосереднього застосування інституту відповідальності за порушення Конституції. Враховуючи наявний рівень конституційної культури, відсутність цих повноважень у Конституційного Суду України на сучасному етапі можна вважати раціональною. Водночас є потреба у забезпеченні комплексу заходів, орієнтованих на запровадження публічного цивілізованого діалогу між різними гілками влади та провідними політичними силами. Конструктивним, на наш погляд, також є офіційне визнання та нормативне закріплення політичного складника у діяльності Конституційного Суду України та правових механізмів його реалізації. Лише за таких умов представницька система здійснення державної влади зможе забезпечити подальший впевнений демократичний поступ українського суспільства, здатність української держави ефективно протистояти сучасним викликам і загрозам, що постають перед нею.

Список використаних джерел:

1. Бланкенагель А. Роль и значение принципа разделения властей. *Конституционный суд как гарант разделения властей* : сб. докладов. Москва: Институт права и публичной политики, 2004. С. 5–13.

2. Цвік М. В. Взаємодія законодавчої, виконавчої гілок влади та референдуму в системі народовладдя. *Вісник Академії правових наук України*. 1995. № 3. С. 27–35.

3. Арутюнян Г. Г. Перспективы совершенствования системы конституционного правосудия: функциональные и институциональные проблемы (некоторые тезисы и обобщения). *Дайджест : Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии*. 2004. № 4. С. 52–61.

4. Гарлицький Л. Конституційний Суд і принцип поділу влади. *Роль Конституційного Суду в державі та суспільстві* : матеріали міжнародного семінару (10-11 травня 2001 року). Київ: Юрінком Інтер, 2002. С. 19–29.

5. Волвенко П. В. Діяльність Конституційного Суду України щодо глумачення Конституції України: теоретичний аспект : автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2006. 23 с.

6. Савенко М. Д. Конституційний Суд як інституція стримувань і противаг у системі державної влади. *Роль Конституційного Суду в державі та суспільстві* : матеріали міжнародного семінару (10-11 травня 2001 року). Київ: Юрінком Інтер, 2002. С. 30–46.

7. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні. Одеса: Юридична література, 2008. 240 с.

8. Арутюнян Г. Г. Конституционное правосудие и развивающееся общество. *Международный вестник «Конституционное правосудие»*. 2009. № 1. С. 10–24.

9. Медушевский А. Конституционное правосудие как политический институт в системе разделения властей. *Конституционный суд как гарант разделения властей* : сб. докладов. Москва: Институт права и публичной политики, 2004. С. 227–256.

10. Савенко М. Формування органів конституційної юстиції. *Вісник Конституційного Суду України*. 2007. № 1. С. 45–56.

11. Стрижак А. Повідомлення для преси. Спосіб формування Конституційного Суду України є одним із найбільш демократичних. URL: <http://www.ccu.gov.ua/uk/publish/article/70906;jsessionid=7BE4441AB2590DA3C417D46A5CD0946A>. (дата звернення: 05.03.2020).

12. Алексєєнко І. Г. Європейська модель конституційної юстиції (порівняльно-правова ретроспектива). Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998. 230 с.

13. Трофимова Н. Конституционный Суд Украины недееспособен URL: <http://oboz.com.ua/news/2005/10/19/53433.htm> (дата звернення: 05.03.2020).

14. Шевчук С. В. Основы конституційної юриспруденції. Харків: Консум, 2002. 296 с.

15. Розанвалон П. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність / пер. з фр. Є. Марічева. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 287 с.

16. Колісник В. Доктринальні підходи, покладені в основу конституційної системи, та усталеність демократичного поступу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 5. С. 96–100.

The article is devoted to the analysis of tasks and role of the Constitutional Court of Ukraine in the system of separation of state power, in particular the proper place in the mechanism of checks and balances in Ukraine. On the basis of comparative legal analysis of the powers of the bodies of constitutional jurisdiction in the mechanism of checks and balances on the example of different democratic countries, institutional and legal mechanisms of interaction of constitutional justice with different branches of government, a number of conclusions and proposals have been formulated.

It is stated that the constitutional system of Ukraine has adopted the European model of flexible cooperation, that is, not a rigid separation of powers of state authorities. Such a system implies the interpenetration of authorities, in which the final delineation of the functions of the authorities is a complex process, which makes it possible for each of the branches of government to interfere in the sphere of activity of the other, going beyond their competence, which in turn may lead to violations of the principle of separation of powers.

The analysis of the scope of powers of the Constitutional Court of Ukraine, in comparison with the experience of other countries, showed that the model of constitutional jurisdiction used in Ukraine uses a far less complete set of instruments aimed at controlling the observance of the principle of separation of powers and ensuring the effective functioning of the restraint mechanism. These include the power to directly resolve disputes arising between public authorities and the authority to directly apply the institution of responsibility for violating the Constitution. Given the current level of constitutional culture, the lack of these powers in the Constitutional Court of Ukraine at the present stage is considered rational. At the same time, the need to provide a set of measures aimed at introducing a public civilized dialogue between different branches of power and leading political forces is indicated. In addition, proposals for official recognition and normative consolidation of the political component in the activities of the Constitutional Court of Ukraine and legal mechanisms for its implementation were expressed.

Key words: constitutional jurisdiction, constitutional justice, system of checks and balances, separation of powers, Constitutional Court of Ukraine.